

Практичне заняття. Вогнища напруги в міжнародних відносинах: причини, сторони та наслідки протистояння.

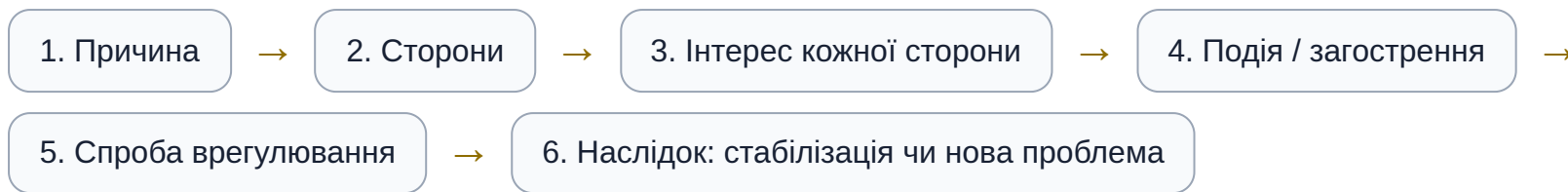
Міні-презентація · матеріал уроку без тестів

Практичне заняття: що досліджуємо

Головна думка. «Вогнище напруги» виникає там, де інтереси держав або народів перетинаються, а післявоєнні домовленості не дають усім сторонам прийнятного рішення. Завдання уроку — не просто запам'ятати конференції, а навчитися для кожного конфлікту бачити **причини** → **сторони** → **предмет суперечки** → **спосіб врегулювання** → **наслідок**.

- визначати причини конкретної міжнародної кризи;
- називати сторони протистояння та їхні інтереси;
- працювати з картою територіальних змін;
- порівнювати силове й дипломатичне вирішення конфліктів;
- робити висновок, чи усувало врегулювання причину напруги.

1. Алгоритм аналізу міжнародного конфлікту

Працюючи з кожним кейсом нижче, постав собі два контрольні запитання: **що саме хотіла отримати кожна сторона?** і **чи зникла причина конфлікту після угоди?**

2. Кейс А — Рурська криза 1923 р.

Елемент аналізу	Зміст
Причина	Німеччина не могла виконувати важкі репараційні зобов'язання, встановлені після війни.
Сторони	Німеччина ↔ Франція та Бельгія; США і Велика Британія впливали на дипломатичне врегулювання.
Предмет суперечки	Репарації та контроль над Рурським вугільно-промисловим районом.
Загострення	У січні 1923 р. французькі й бельгійські війська окупували Рур.
Врегулювання	Перегляд репараційної системи, план Дауеса, виведення окупаційних військ.
Наслідок	Тимчасова стабілізація економічного становища Німеччини, але питання справедливості Версальського порядку не зникло.

Карта: знайди Німеччину, Францію, Бельгію та Рур. Поясни, чому сусідство Руру з французько-бельгійським кордоном полегшувало його окупацію і чому втрата цього району була болючою для Німеччини.

3. Кейс Б — США, Японія і Китай

Елемент аналізу	Зміст
Причина	Після війни Японія зміцнила позиції в Китаї та Тихому океані; США прагнули не допустити її монопольного панування.
Сторони	США ↔ Японія; Китай був об'єктом і водночас учасником переговорів; Велика Британія також мала великі інтереси в регіоні.
Предмет суперечки	Шаньдун, Маньчжурія, морські озброєння, сфери економічного впливу в Китаї.
Врегулювання	Вашингтонська конференція; договори чотирьох, п'яти та дев'яти держав.
Наслідок	Тимчасова рівновага; Японія формально відмовилася від частини привілеїв, але продовжувала наполягати на «особливих інтересах» у Китаї.

Карта: знайди Китай, Японію, Шаньдун, Маньчжурію, Тихий океан і західне узбережжя США. Простеж, чому контроль над Китаєм і морськими комунікаціями був важливим і для Японії, і для США.

4. Кейс В — радянська Росія та Німеччина в міжнародній ізоляції

Елемент аналізу	Зміст
Причина	Обидві держави були значною мірою ізольовані від Версальської системи: Німеччина як переможена, радянська Росія — через більшовицький режим і конфлікти з державами Антанти.
Сторони	РРФСР ↔ Німеччина; опосередковано — держави-переможниці, які намагалися включити Росію до економічних переговорів.
Подія	Невдача Генуезької конференції через взаємні фінансові претензії.
Врегулювання між двома ізольованими державами	Рапальський договір 16 квітня 1922 р.: дипломатичні відносини, взаємна відмова від претензій, економічна співпраця.
Наслідок	Послаблення ізоляції двох держав і розвиток військово-технічного співробітництва, що дозволяло Німеччині обходити частину версальських обмежень.

5. Кейс Г — Близький Схід і чорноморські протоки

Севрський договір 1920 р. закріпив різке скорочення володінь Османської імперії та контроль держав Антанти над протоками. Проте турецький національний рух домогся перегляду цих умов. Лозаннська конференція 1922–1923 рр. завершилася новим мирним договором і конвенцією про протоки.

Питання	Севр / післявоєнна система	Лозанна
Туреччина	Втрачала більшість колишніх володінь.	Зміцнила міжнародно визнаний суверенітет.
Протоки	Контроль Антанти, демілітаризація.	Зона залишалася демілітаризованою; дозволявся вільний прохід торговельних і військових кораблів.
Іноземні війська	Антанта зберігала значний контроль.	Передбачалася евакуація англійських військ із Туреччини.

Карта: знайди Босфор, Дарданелли, Чорне й Середземне моря, Туреччину, Сирію, Ірак, Палестину. Поясни, чому протоки були міжнародним стратегічним вузлом.

6. Кейс Д — західні й східні кордони Німеччини

Локарнські угоди 1925 р. гарантували західні кордони Німеччини з Францією та Бельгією. Велика Британія й Італія стали гарантами. Проте такі ж гарантії не поширилися на кордони Німеччини з Польщею та Чехословаччиною.

гарантовані: Німеччина ↔ Франція / Бельгія

часткова стабілізація Заходу

не гарантовані так само: Німеччина ↔ Польща / Чехословаччина

збереження потенційного східноєвропейського вогнища напруги

Запитання для висновку: чи можна вважати систему повністю безпечною, якщо одні кордони отримали сильні міжнародні гарантії, а інші — ні?

7. Порівняльна таблиця вогнищ напруги

Вогнище	Причина	Сторони	Спроба вирішення	Чи усунуто проблему?
Рур, 1923	Репараційна криза	Німеччина ↔ Франція, Бельгія	План Дауеса, виведення військ	Частково; Німеччина залишилася незадоволеною Версалем.
Китай і Тихий океан	Суперництво за вплив і морську перевагу	США ↔ Японія; Велика Британія; Китай	Вашингтонські договори	Тимчасово; американо-японське суперництво збереглося.
Радянська Росія — Захід	Борги, націоналізація, політична ізоляція	РРФСР ↔ західні держави	Генуя, Гаага; Рапалло окремо з Німеччиною	Загальний конфлікт не вирішено.
Близький Схід / протоки	Розпад Османської імперії, контроль над стратегічним регіоном	Туреччина ↔ держави Антанти	Лозаннська конференція	Значну частину питань переглянуто на користь турецького суверенітету.
Кордони Німеччини	Незадоволення повоєнними кордонами	Німеччина ↔ сусіди	Локарнські угоди	Західні кордони стабілізовано краще, ніж східні.

8. Опорні дати практичного заняття

1921–1922

Вашингтонська конференція — спроба врегулювати суперництво в Тихому океані.

16.04.1922

Рапалльський договір.

1923

Рурська криза.

1922–1923

Лозаннська конференція.

1924

План Дауеса.

05–16.10.1925

Локарнська конференція.

27.08.1928

Пакт Бріана–Келлога.

1929

План Юнга.

9. Словник термінів

Вогнище напругиРегіон або проблема міжнародних відносин, де суперечності сторін створюють ризик політичної чи воєнної кризи.

РеваншизмПрагнення переглянути результати поразки й повернути втрачені позиції.

Мандатна територіяТериторія, передана Лігою Націй під управління іншої держави.

РепараціїВиплати та інші форми відшкодування збитків після війни.

ДемілітаризаціяЗаборона військ, укріплень і воєнної інфраструктури на визначеній території.

Сепаратний договірУгода, укладена окремо від союзників або без їхньої згоди.

Колективна безпекаСпільне зобов'язання держав підтримувати мир і реагувати на агресію.

10. Відео для практичного заняття

Українське питання на Паризькій конференції

UATV Channel, 22.12.2017

Знайти на YouTube за назвою з підручника • Посилання, надруковане в підручнику

У прикріпленому підручнику наведено назву відео та посилання на Google Drive, але немає прямого YouTube-URL. Тому YouTube-посилання веде на пошук за точною назвою з джерела.

Генуезька конференція

v4itel, 27.11.2011

Знайти на YouTube за назвою з підручника • Посилання, надруковане в підручнику

У прикріпленому підручнику наведено назву відео та посилання на Google Drive, але немає прямого YouTube-URL. Тому YouTube-посилання веде на пошук за точною назвою з джерела.

Після перегляду спробуй визначити для кожного сюжету: **сторони** → **інтереси** → **предмет переговорів** → **результат** → **що залишилося невирішеним**.

Підсумок практичного заняття

Міжнародні конфлікти 1920-х років показують, що післявоєнний порядок був компромісом, а не остаточним розв'язанням суперечностей. Дипломатичні конференції часто зменшували напругу, але не усували її причин. Саме тому Рур, Китай і Тихий океан, проблема репарацій, східні кордони Німеччини та наслідки розпаду імперій залишалися потенційними джерелами нових криз.